

Список використаної літератури:

1. Мозговий О. М. Фондовий ринок : навчальний посібник / Мозговий О. М. – К. : КНЕУ, 1999. – 316 с.
2. Регулирование рынков ценных бумаг в США / National Association of Securities Dealers, I № с. – К. : Благотворительный фонд “ЮФИ”, 1993.
3. Зубрицкий В. П. Предпринимательство и рынок ценных бумаг: становление, развитие / Зубрицкий В. П. – Тирасполь : Юрист, 1998.
4. Батлер У. Э. Корпорации и ценные бумаги в России и США / У. Э. Батлер, М. Е. Гаши-Батлер. – М. : Зерцало, 1997. – 128 с.
5. Ходов Л. Г. Основы государственной экономической политики : учебник / Ходов Л. Г. – М. : БЕК, 1997. – 315 с.
6. Харитонова О. І. Державне регулювання фондового ринку України: проблемні питання / О. І. Харитонова // Актуальні проблеми держави і права. – 2001. – Вип. 11. – С. 372-376.
7. Хаманева Н. Ю. Проблемы административно-правового регулирования экономических отношений на современном этапе / Н. Ю. Хаманева // Административно-правовое регулирование в сфере экономических отношений. – М. : БЕК, 2001.
8. Штобер Р. Общее хозяйственно-административное право: основы и принципы. Экономическая конституция / Штобер Р. ; пер. с 11-го нем. изд. – Мн. : Изд-во Европейского гуманит. ун-та, 2000.
9. Дідич О. В. Особливості адміністративно-правового регулювання ринку цінних паперів / О. В. Дідич // Актуальні проблеми держави і права. – 2002. – Вип. 16. – С. 322-326.
10. Мозговий О. М. Формування системи регулювання фондового ринку України (методологія і організація) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.04.01 / Мозговий О. М. – К., 1999. – 35 с.
11. Семилютина Н. Проблемы совершенствования законодательства о рынке ценных бумаг / Н. Семилютина // Право и экономика. – 2001. – № 1. – С. 30-35.

УДК 347

Музика Л.А.,

доцент кафедри цивільного, господарського права
та процесу Академії адвокатури України
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РІВНІВ (ФОРМ) РЕАЛІЗАЦІЇ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті аналізуються такі рівні цивільно-правової політики, як: доктринальний, законотворчий, правозастосовний та інтерпретаційний.

Ключові слова: правова політика, цивільно-правова політика, рівні цивільно-правової політики.

В статье анализируются следующие уровни гражданско-правовой политики, как: доктринальный, законодательный, правоприменительный и интерпретационный.

Ключевые слова: правовая политика, гражданско-правовая политика, уровни гражданско-правовой политики.

This article analyzes the following levels of civil legal policy, such as: doctrinal, legislative, enforcement and interpretation.

Key words: legal policy, civil legal policy, the levels of civil legal policy.

Відповідні види правової політики правовій доктрині традиційно розглядають крізь призму рівневої диференціації. На нашу думку, ці положення, з певними корективами, можуть бути використані й при характеристиці рівнів цивільно-правової політики. Аналізуючи проблеми вітчизняного законодавства у контексті цивільно-правової політики, маємо на меті розкрити суть рівневої диференціації цього виду правової політики.

У вітчизняній та зарубіжній літературі різноманітним аспектам правової політики взагалі, та дослідженню окремих її видів приділено значну увагу, зокрема, у працях таких вчених, як: В.І. Борисов, Є.В. Вавілін, А.Є. Кубко, Є.В. Лащук, Н.О. Лопашенко,

О.В. Минькович-Слободяник, О.В. Малько, А.А. Музыка, О.Ю. Рібаков, В.І. Семчик, В.Д. Сидор, Р.О. Стефанчук, П.Л. Фріс, М.В. Шульга. На жаль, стверджувати про такий самий рівень розробки цивільно-правової політики немає підстав.

Теоретичні основи такого виду правової політики, як цивільно-правова політика, лише формуються, однак базуючись на існуючих критеріях виокремлення та аналізу відповідних видів правової політики, виділимо та проаналізуємо деякі аспекти таких її рівнів (форм) реалізації, як: доктринальний, законотворчий, правозастосовний та інтерпретаційний.

Доктринальний рівень реалізації цивільно-правової політики передбачає існування наукових досліджень і розробок у сфері цивільно-правової політики. Звісно, як і будь-який інший вид правової політики, цивільно-правова політика передбачає наявність стратегічного бачення її розвитку. На превеликий жаль, такої доктрини Україна ані за радянського періоду, ані за часів незалежності не розробила. Наслідком цього є непослідовність її здійснення, хаотичність прийняття відповідного законодавства, його надмірний невинуватий динамізм, в окремих випадках – значні прогалини законодавства, які роками не усуваються.

Необхідні чіткі стратегічні та тактичні плани з доктринальної розробки та регулювання правозастосовної діяльності у сфері цивільно-правової політики. Видається, що практика прийняття будь-яких нормативних актів у державі має відбуватися плановано. Так, навряд чи можна визнати послідовним дії законодавця у таких ситуаціях. Проект ЦК України від 25 серпня 1996 р. включав 8 книг, зокрема, «Сімейне право» та «Міжнародне приватне право». Згодом було прийнято рішення про виокремлення в самостійний кодекс книги про сімейне право. І 10 січня 2002 р. був прийнятий нині чинний Сімейний кодекс України. Отже, останнє не залишилося поза увагою законодавця і ця сфера відносин була належним чином врегульована. Адже ЦК України був прийнятий через рік, а вступив у силу через два роки після дати прийняття СК України. По-іншому сталася доля книги «Міжнародне приватне право». Вона також не увійшла до остаточної редакції ЦК України. Натомість був прийнятий однойменний закон, однак, це сталося лише 23 червня 2005 р., тобто через півтора роки від набрання чинності ЦК України. Отже, протягом цього часу зазначена сфера відносин залишалася оголеною, без належного правового забезпечення.

Розглянемо ще один приклад відсутності програмного планування законодавчих змін. 27 квітня 2007 р. втратив чинність Закон України «Про власність» від 7 лютого 1991 р. Насправді, більшість положень аналізованого закону суперечили Конституції, вже не відповідали чинному законодавству України та неодноразово ставали предметом розгляду у Конституційному Суді України [1]. Протягом багатьох років законодавець розглядав проект нової редакції цього закону. Останній проект № 3191 від 19 лютого 2007 р. було відкликано 15 червня 2007 р. [2]. Однак і дотепер, вже понад 8 років, у нас відсутній базовий закон про власність.

Саме тому вкотре наголошуємо на необхідності розробки Концепції правової політики України на відповідний період. В межах цієї Концепції передбачити положення й про цивільно-правову політику. Практика успішної розробки, прийняття та реалізації подібної Концепції вже не перший рік існує в Республіці Казахстан. Так, 24 серпня 2009 р. Президентом цієї держави затверджена Концепція правової політики Республіки Казахстан на період з 2010 до 2020 року [3]. Цей доволі ґрунтовний документ містить, зокрема, положення стосовно приватного права. Наголошується, що

«на сучасному етапі розвитку цивільного права на перше місце висуваються проблеми співвідношення публічно-правових і приватноправових методів регулювання суспільних відносин, і як похідне від цього – межі державного втручання в приватнопідприємницьку діяльність».

В Російській Федерації також була прийнята та нині реалізується Концепція реформування цивільного законодавства РФ [4]. Також розроблений проект Концепції правової політики в РФ до 2020 р. [5].

Законотворчий рівень реалізації цивільно-правової політики пов'язаний із розробкою і прийняттям цивільно-правових актів різної юридичної сили, що визначають застосування цивільно-правових норм та інститутів. Надзвичайно важливе значення має розробка критеріїв, що забезпечують стабільність даних норм. Під час розробки законодавчого акта має забезпечуватись відповідність нової правової норми системі існуючих норм, чіткість формулювань, зрозумілість і грамотність юридичної мови закону, однозначність тлумачення положень, визначення їх місця в межах відповідного правового інституту і галузі права тощо.

Так, свого часу на розгляд Верховної Ради України було представлено декілька законопроектів, що мали на меті врегулювати відносини у сфері права комунальної власності, зокрема: «Про право комунальної власності» від 22 липня 1998 р., «Про комунальну власність» від 29 грудня 1998 р., «Про право комунальної власності та управління об'єктами права комунальної власності» від 30 грудня 1999 р., «Про право комунальної власності» від 20 липня 2000 р., «Про комунальну власність в Україні» від 6 червня 2008 р. Отже, протягом багатьох років триває законопроектна робота у цьому напрямі. На жаль, належної уваги з боку законодавця жоден із законопроектів досі не отримав. Запропоновані проекти спрямовані на визначення основних засад здійснення права комунальної власності, повноважень територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо користування, володіння та розпорядження майном цієї власності тощо.

На наше глибоке переконання, прийняття саме консолідованого закону з питань врегулювання виключно відносин у сфері комунальної власності і покликане усунути колізії, які зараз існують у національному законодавстві. Це зумовлено насамперед місцем комунальної власності в системі форм власності, її суспільним значенням, специфікою даних відносин та їх значною новизною для України і у зв'язку із цим – недостатнім нормативно-правовим забезпеченням. Інша річ, що в аналізованих законопроектах містяться численні протиріччя із чинним законодавством та неузгодженість окремих складових внутрішньої структури проектів; є дублювання чинних правових норм, неточності у відсиланні до норм інших законів тощо. Слід зазначити, що при розробці відповідного проекту доречним є врахування історичних національних традицій та зарубіжного досвіду правового регулювання режиму функціонування комунальної (муніципальної) власності.

Варто відмітити ще один із основних напрямів державної правової політики, який послідовно здійснюється українським законодавцем і має на меті вдосконалення національного законодавства, – його кодифікація. Без сумніву, важливим є питання кодифікації законодавства України взагалі і цивільного законодавства, зокрема. Деколи висуваються доволі радикальні ідеї щодо зведення цивільно-правового законодавства в єдиний нормативний акт шляхом інкорпорації Господарського та окремих норм Земельного кодексу до ЦК України, а також щодо прийняття Кодексу комерційного

судочинства [6]. Дійсно, неодноразово науковці та практики звертали увагу на численні невідповідності, зокрема, ГК України та ЦК України (наприклад, щодо сутності та видів юридичних осіб в Україні). Так, згадані кодекси пропонують різні підходи до врегулювання однакових відносин, внаслідок чого при вирішенні аналогічних спорів суди надають перевагу в одному випадку ЦК України, в іншому – ГК України [7], що не сприяє одноманітному застосуванню законодавства і розвитку даних відносин.

Завданням кодифікації є подолання розпорошеності законодавства та забезпечення належної якості правозастосовної практики. Крім того, це є одним із юридичних способів удосконалення законодавства, використання якого доцільно враховувати при плануванні законодавчої діяльності. У зв'язку із цим, варто погодитись із Мамутовим В.К., який вважає, що кодифікація є ключовою ланкою механізму вдосконалення правового регулювання, і її можна розглядати як універсальний правовий засіб впливу на зміст та форму законодавства. На його думку, ідея кодифікації господарського законодавства, започаткована не наукою, а практикою й обумовлена необхідністю вирішення правозастосовних питань [8, с. 5]. Водночас, не варто впадати у крайнощі. Так, Кузнєцова Н.С. обґрунтовано виступає проти паралельного існування ЦК України і ГК України і наголошує на неприйнятності ситуації, що має нині місце в Україні, яку вона називає «кодексоманія» [9, с. 14]. Шевченко Я.М. також підтримує останню позицію і вважає, що не може бути ЦК і ГК України, які створюють сум'яття й щодо інвесторів, і щодо громадських організацій [10, с. 7]. В свою чергу Щербина В.С. висловлюється проти декодифікації господарського законодавства шляхом скасування ГК України. При цьому автор також проти прийняття й Економічного, Інноваційного чи Конкуренційного процесуального кодексів. Не погоджується він також і з прийняттям Закону України «Про основні засади господарської діяльності» від 19 січня 2008 р., проект якого 11 березня 2010 р. було відкликано з Верховної Ради України [11, с. 15]. В свою чергу В.В. Луць [12, с. 11] слушно вважає, що у сфері договірного права важливим є усунення дублювання та розбіжностей, які існують у регулюванні договірних відносин за ЦК України і ГК України. Пріоритет, на його думку, має надаватись положенням ЦК України, які мають для договірного права загальний характер. Ця «війна» між «цивілістами» і «господарниками» налічує вже не один рік запального протистояння. Вважаємо, що слід прийняти як факт існування двох цих Кодексів і зосередити увагу фахівців на питанні їх вдосконалення та усунення колізій, що існують між ними.

Нам видається, що у питанні кодифікації цивільного законодавства слід дотримуватись важливих елементів ланцюга: доктрина → законотворчість → практика застосування. Зважаючи на наявність значної кількості нормативно-правових актів у цій сфері, їх удосконалення варто здійснювати шляхом виявлення конкретних недоліків законодавчих актів та розробки пропозицій щодо їх усунення. Водночас має відбуватись зменшення кількості регуляторних актів у цивільно-правовій сфері та підвищення їх якості.

Правозастосовний рівень реалізації цивільно-правової політики стосується сфери застосування цивільно-правових норм та інститутів суб'єктами таких відносин. Ефективність у цьому вимірі значною мірою залежить від досконалості законодавства. Власне, цей рівень найчастіше аналізується науковцями, практиками, засобами масової інформації тощо. Без сумніву, система права держави має діяти як єдине ціле, норми різних галузей права не повинні суперечити Конституції України, положенням у межах

самої галузі права та однопорядковим положенням в різних галузях права. Наприклад, ч. 1 ст. 63 ГК України передбачає існування таких форм власності, як колективна та змішана. Однак, Конституція України та ЦК України подібних положень не містять. Більше того, розробники ЦК України відійшли від колективної власності і нині за цим Кодексом в Україні існує єдине право приватної власності для фізичних і юридичних осіб (ст. 325). Аналізовані кодекси були прийняті (16 січня 2003 р.) і вступили в силу (1 січня 2004 р.) в один і той самий день. Майже річний термін відстрочки набрання ними чинності був запланований для усунення недоліків і суперечностей, у тому числі й між цими кодексами. Минуло понад 10 років з моменту їх прийняття, однак і нині численні суперечності між їх положеннями досі не усунено.

Недосконалість законодавства негативно впливає лише на правозастосування, а й подальшу нормотворчість. Так, при розробці нового Житлового кодексу України [13] законодавець закріпив положення щодо видів житлового фонду за критерієм форм власності. Зокрема, ч. 2 ст. 8 проекту визначала окремою формою власності змішану власність, тобто сукупність житлових будинків, інших житлових приміщень, що перебувають у спільній власності різних суб'єктів приватної, державної, комунальної форм власності. Це положення проекту було сформульовано відповідно до вже згаданої нами ч. 1 ст. 63 ГК України, яка у свою чергу суперечить положенням ЦК України (статті 324–327). На дану невідповідність положенням ЦК України і вказав тодішній Президент, який не підписав проект, а надіслав із зауваженнями на доопрацювання. Цікаво, що у наступній редакції проекту Житлового кодексу України у п. 4 ст. 8 спірне положення продовжувало існувати. Сучасна редакція аналізованого законопроекту усунула зазначений недолік (хоча містить інші неточності, зокрема, не зазначено право власності територіальної громади районну у місті на житловий фонд), і у ст. 8. передбачено, що за формою власності житловий фонд поділяється на: 1) приватний житловий фонд, який належить на праві приватної власності (співвласності) юридичним чи фізичним особам; 2) державний житловий фонд, який складається з об'єктів житлового фонду, що належать державі, державним підприємствам, установам та організаціям на праві господарського відання або оперативного управління, підприємствам, установам та організаціям Автономної Республіки Крим; 3) комунальний житловий фонд, який належить на праві власності територіальним громадам сіл, селищ і міст.

У кримінально-правовій літературі зазначається, що за логікою викладення відповідних положень щодо ефективності правових норм, можна стверджувати про певні вади, які суттєво впливають на їх рівень [14, с. 19–20]. Відповідним чином адаптувавши наведене до цивільного права, зазначимо такі можливі вади цивільно-правових норм, як: невідповідність норм цивільного права об'єктивним закономірностям життя суспільства; невідповідність норм соціально-правовій психології народу, соціальної групи тощо; неправильне визначення цілей цивільно-правового регулювання; помилковий вибір правових засобів досягнення цілей; недостатнє врегулювання умов дії норми; порушення взаємозв'язку між елементами системи правового регулювання, у тому числі між нормами різних галузей законодавства; внутрішня суперечність норми, а саме її надмірна складність, незрозумілість для виконавців, нездійсненність санкції норми.

Отже, ефективність будь-якого законодавства включає в себе широке коло різноманітних питань: від прогнозування до правотворчості та правозастосування. У

правовій літературі розроблені різноманітні критерії ефективності законодавства. Серед основних критеріїв називають досягнення мети правового регулювання, іншими словами, мова йде власне про результат правового регулювання [15, с. 32].

Із наведеного випливає, що цивільно-правова політика не може бути адекватно зрозумілою і розкритою без глибокого і системного аналізу правозастосовної практики.

Інтерпретаційний рівень реалізації цивільно-правової політики. Важливу роль у цивільно-правовій політиці відіграє тлумачення норм цивільного права, законодавства. У сучасних умовах, коли триває процес формування національного цивільного законодавства, значення цих актів суттєво зростає. За часи свого існування Конституційний Суд України неодноразово тлумачив положення цивільного законодавства та визначав їх відповідність Основному Закону держави.

Особливе значення мають і постанови Пленуму Верховного Суду України, в яких представлені питання практики розгляду судами окремих категорій цивільних справ. Окремі автори вважають, що ці акти є нормативними у зв'язку з тим, що вони адресовані і є обов'язковими для невизначеного кола суб'єктів правозастосування. Нам імпонує позиція їх опонентів, які переконані, що ці документи за своїм характером наближені до актів тлумачення норм матеріального і процесуального права [14, с. 24–25]. Власне в них розкриваються та окреслюються напрями цивільно-правової політики у сфері застосування цивільно-правових норм та розкривається їх зміст. Крім того, такі постанови мають необов'язковий, як раніше визначалось, а рекомендаційний характер. Однак їх роль не можна недооцінювати.

Підсумовуючи зазначимо, що виділяють й інші рівні реалізації правової політики. Ми коротко зупинились лише на основних із них. Дослідження окреслених питань дає змогу більш глибоко з'ясувати сутність та місце цивільно-правової політики серед інших видів правової політики, її головні завдання та напрями їх реалізації.

Список використаних джерел:

1. Рішення Конституційного Суду України (справа про права акціонерів ЗАТ) від 11 травня 2005 р. № 4-рп / 2005 // [Електронний ресурс] — режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=05>
2. Про власність в Україні: Законопроект № 3191 від 19 лютого 2007 р. // [Електронний ресурс] — режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=29527
3. Казахстанская правда. – 2009. – 27 августа.
4. Концепция развития гражданского законодательства Российской Федерации // [Електронний ресурс] — режим доступу: <http://www.kadis.ru/newstext.phtml?id=42652>
5. Проект концепции правовой политики в Российской Федерации до 2020 года / Под. ред. А.В. Малько. – М., 2008. – 40 с.
6. Незалежність правосуддя свободи // Юридичний вісник України. – 1–7 березня 2008 р. – № 9. – С. 8.
7. Олевська Є. Не скасування – а трансформація Господарського кодексу // Юридичний вісник України. – 27 вересня – 3 жовтня 2008 р. – № 39. – С. 3.
8. Мамутов В.К. Кодифікація господарського законодавства України: стан, проблеми, перспективи / В.К. Мамутов // Тези доповіді на круглий стіл «Кодифікація господарського законодавства: стан, проблеми, перспективи», Інститут законодавства Верховної Ради України, м. Київ, 2 листопада 2010 р. // Режим доступу: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q>
9. Кузнецова Н. Основні методологічні засади сучасного цивільного права України // Право України. – 2009. – № 8. – С. 12–14.
10. Шевченко Я. Поняття приватного права як ядра правопорядку, заснованого на ринковій організації економіки // Право України. – 2009. – № 8. – С. 4–7.
11. Щербина В. Деякі проблеми удосконалення господарського і господарського процесуального законодавства // Право України. – 2010. – № 8. – С. 13–18.
12. Луць В.В. Тенденції розвитку договірного права України в сучасних умовах // Право України. – 2009. – № 8. – С. 8–11.

13. Житловий кодекс України: Проект закону України від 4 червня 2003 р. № 3584 // [Електронний ресурс] — режим доступу:
14. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика Української держави: теоретичні, історичні та правові проблеми. — К.: Атіка, 2005. — 332 с.
15. Страутманис Я.Я. Эффективность земельного законодательства // Советское государство и право. — 1974. — № 12. — С. 28–34.

УДК 346.52 (477)

Ровний В.В.,

здобувач Міжрегіональної Академії управління персоналом

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИДІВ, ФОРМ ТА МЕТОДІВ ЗДІЙСНЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДОРАДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

В статті розглянуто різні підходи до класифікації видів, форм та методів здійснення сільськогосподарської дорадчої діяльності. На основі існуючих досліджень та чинної нормативно-правової бази, автором запропоновано комплексну класифікацію видів дорадчої діяльності.

Ключові слова: дорадництво, класифікація, сільське господарство, законодавство.

В статье рассмотрены различные подходы к классификации видов, форм и методов осуществления сельскохозяйственной консультационной деятельности. На основе существующих исследований и действующей нормативно-правовой базы, автором предложена комплексная классификация видов консультационной деятельности.

Ключевые слова: консультационная деятельность, классификация, сельское хозяйство, законодательство.

The article deals with different approaches to classification of forms and methods of agricultural counseling. Based on existing research and the existing legal framework, the author proposed a comprehensive classification of advisory activity.

Keywords: counseling, classification, agriculture legislation.

Актуальність теми дослідження. Ринок послуг з консультування у господарській сфері останнього часу є однією зі сфер нематеріального виробництва, що найбільш інтенсивно й динамічно розвивається в усьому світі. В Україні, наразі, основними галузями-реципієнтами послуг професійних консультантів є харчова промисловість, торгівля, легка промисловість, машинобудування, транспорт і будівництво. Водночас, особливо гостру і поки що не задоволену потребу в інтелектуальних послугах відчуває аграрний сектор економіки. Система інформаційно-консультаційного обслуговування сільськогосподарських товаровиробників та населення набуває все більшого значення. Реалізуючи інноваційну, наукову, освітню і соціальну функції, поєднуючи науку, освіту і агропромислове виробництво, вона сприяє розвитку дорадчої діяльності в Україні, виступає каталізатором науково-технічного прогресу в сільському господарстві, сприяє поширенню нових знань і є необхідною сферою діяльності в сучасних умовах.

Затребуваність дорадчих послуг обумовлена цілим рядом причин: необхідністю оновлення виробництва, впровадження інноваційних технологій та проектів для підвищення конкурентоздатності сільськогосподарських підприємств, що часто потребує проведення демонстраційних, навчальних заходів та індивідуальних консультацій; низькою результативністю показників сільськогосподарських товаровиробників в порівнянні з світовим рівнем та кращими господарствами країни; надмірною гостротою проблеми кадрового забезпечення сільськогосподарського виробництва, що характеризується невеликим відсотком висококласних та досвідчених фахівців; нагальністю, навіть критичністю питання безробіття в сільській місцевості та низького рівня доходів сільського населення України, що робить одним з завдань